

Međunarodni savjet za spomenike i spomenička područja - ICOMOS

(International Council on Monuments and Sites)

POVELJA O VERNAKULARNOM GRADITELJSKOM NASLJEĐU (1999)

Ratifikovana na dvanaestoj Generalnoj skupštini ICOMOS-a u Meksiku, u oktobru 1999.

UVOD

Vernakularno graditeljsko nasljeđe zauzima centralno mjesto u osjećanjima i osjećanju ponosa svakog naroda. Ono je prihvaćeno kao osoben i privlačan proizvod jednog društva. Odaje utisak neformalnosti, ali uprkos tome i reda. Praktično je i korisno, ali ga u isto vrijeme karakterišu zanimljivost i ljepota. Ono je fokus savremenog života i istovremeno svjedočanstvo o istoriji jednog društva. Iako je djelo čovjeka, isto je tako i kreacija vremena. Bilo bi nedostojno ljudskog nasljeđa da se ne preuzme briga za očuvanje ovog tradicionalnog sklada koji sačinjava srž čovjekovog postojanja.

Vernakularno graditeljsko nasljeđe je važno; ono je osnovni izraz kulture jedne zajednice, njene veze sa sopstvenim područjem i, u isto vrijeme, izraz kulturne raznolikosti svijeta.

Vernakularno graditeljstvo je tradicionalni i prirodni način kojim zajednice obezbjeđuju stanovanje. To je neprekidan proces koji uključuje neophodne promjene i stalno prilagođavanje kao odgovor na društvena i prirodna ograničenja. Opstanak ove tradicije ugrožen je širom svijeta silama ekonomske, kulturne i arhitektonske homogenizacije. Suočavanje sa ovim silama fundamentalni je problem koji moraju rješavati zajednice, ali i vlade, planeri, arhitekti, konzervatori i multidisciplinarnе grupe stručnjaka.

Kao posljedica homogenizacije kulture i globalnih društveno-ekonomskih transformacija, objekti vernakularne arhitekture u cijelom svijetu ekstremno su ranjivi i suočavaju se sa ozbiljnim problemima propadanja, gubitka unutrašnje ravnoteže i integracije.

Zbog toga je neophodno da se, pored Venecijanske povelje, uspostave principi za zaštitu našeg vernakularnog graditeljskog nasljeđa i brigu o njemu.

OSNOVNE TEME

1. Primjeri vernakularne arhitekture mogu se prepoznati prema sljedećim karakteristikama:

- a) Način gradnje koji je zajednički za čitavu zajednicu;
- b) Prepoznatljiv lokalni ili regionalni karakter koji je prilagođen prirodnom okruženju;
- c) Dosljednost stila, forme i izgleda ili upotreba tradicionalno ustanovljenih tipova objekata;
- d) Tradicionalno umijeće osmišljavanja objekata i njihove gradnje koje se prenosi neformalnim putem;
- e) Djelotvoran odgovor na funkcionalna, društvena i prirodna ograničenja;
- f) Djelotvorna primjena tradicionalnih konstruktivnih sistema i zanata.

2. Uvažavanje i uspješna zaštita vernakularnog nasljeđa zavise od učešća i podrške zajednice, stalne upotrebe objekata i njihovog održavanja.

3. Vlade i odgovorne nadležne institucije moraju prepoznati pravo svih zajednica da održe sopstvene tradicije koje još uvijek žive, da ih zaštite koristeći sva dostupna pravna, administrativna i finansijska sredstva i da ih prenesu budućim generacijama.

PRINCIPI KONZERVACIJE

1. U konzervaciji vernakularnog graditeljskog nasljeđa mora se primjenjivati multidisciplinarna ekspertiza, i istovremeno prepoznati neizbježnost promjena i razvoja, kao i potreba da se poštuje ustanovljeni kulturni identitet zajednice.
2. Savremene intervencije na pojedinačnim objektima vernakularne arhitekture, grupama objekata i naseljima treba da poštuju kulturne vrijednosti ovih objekata i njihov tradicionalni karakter.
3. Vernakularnu arhitekturu samo u rijetkim slučajevima predstavljaju pojedinačni objekti, i ona se najbolje može konzervirati kroz održavanje i očuvanje grupa i naselja reprezentativnog karaktera, od oblasti do oblasti.
4. Vernakularno graditeljsko nasljeđe je neodvojiv dio kulturnog pejzaža i ova povezanost se mora uzeti u obzir pri razradi konzervatorskih pristupa.
5. Vernakularna arhitektura obuhvata ne samo fizičku formu i teksturu objekata i mjesta, već i načine njihovog korišćenja i razumijevanja, kao i tradicije i neopipljive asocijacije vezane za njih.

SMJERNICE ZA KONZERVATORSKU PRAKSU

1. Istraživanje i dokumentacija
Bilo kakva fizička intervencija na objektu vernakularne arhitekture trebalo bi da se izvodi sa oprezom i trebalo bi da joj prethodi kompletna analiza forme i konstrukcije objekta. Ovaj dokument trebalo bi da se čuva u arhivu dostupnom javnosti.
2. Lokacija, pejzaž i grupe objekata
Intervencije na objektima vernakularne arhitekture trebalo bi da se izvode na način kojim se poštuje i održava cjelovitost lokacije, veza između fizičkog i kulturnog pejzaža i veza između samih objekata.
3. Tradicionalni sistemi gradnje
Kontinuitet tradicionalnih sistema gradnje i zanatskog umijeća koje se vezuje za vernakularnu arhitekturu čini temelj narodnog izraza, i od suštinskog je značaja za popravku i restauraciju ovih objekata. Ove vještine bi trebalo zadržati, zabilježiti i prenijeti novim generacijama zanatlija i graditelja koji se obrazuju i obučavaju.
4. Zamjena materijala i djelova
Izmjene objekta koje su legitiman odgovor na zahtjeve savremene upotrebe trebalo bi ostvarivati uvođenjem materijala kojima se zadržava dosljednost izraza, izgleda, teksture i forme na čitavom objektu, kao i dosljednost u korišćenju graditeljskih materijala.
5. Adaptacija
Adaptaciju i ponovnu upotrebu objekata vernakularne arhitekture trebalo bi ostvariti tako da se poštuje njihova cjelovitost, karakter i forma, ali istovremeno i u skladu sa prihvatljivim životnim standardima. Tamo gdje je korišćenje vernakularnih objekata bilo neprekidno, etički kodeks u okviru zajednice može poslužiti kao alatka za intervenciju.

6. Promjene i stilska restauracija

Promjene koje nastaju tokom vremena trebalo bi prihvatiti i razumjeti kao važan aspekt vernakularne arhitekture. Prilagođenost svih djelova zgrade jedinstvenom stilskom periodu generalno nije cilj rada na vernakularnim objektima.

7. Obuka

Da bi se sačuvale kulturne vrijednosti narodnog izraza, vlade, odgovorne nadležne institucije, grupe i organizacije moraju staviti naglasak na:

- a) Obrazovne programe za konzervatore o principima vernakularne arhitekture;
- b) Programe obuke kojima se pomaže zajednicama da očuvaju upotrebu tradicionalnih načina građenja, materijala i zanatskih umijeća;
- c) Informacione programe kojima se unapređuje svijest javnosti o vernakularnom nasljeđu naročito među mlađom generacijom
- d) Regionalne mreže u oblasti vernakularne arhitekture radi razmjene stručnosti i iskustava.

CIAV Međunarodni komitet za vernakularno graditeljstvo /Comité International d'Architecture Vernaculaire/:

Madrid, 30. januar 1996.

Jerusalim, 28. mart 1996.

Mikeli, 26. februar 1998.

Santo Domingo, 26. avgust 1998.

ICOMOS: Stokholm, 10. septembar 1998.